

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Edwin Cabascango

Læringsprosessen i moderne- og samtidsdans gjennom samarbeid

PPU – Dans
Dans 2017

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

www.khioda.no
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt videreformidle det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

Kunsthøgskolen i Oslo, avdeling Balletthøgskolen
Lærerutdanning

Utdanning: Praktisk- pedagogisk utdanning

Eksamenstype: skriftlig hjemmeeksamen

Emnekode: PPDPE /PPDFD

Emnenavn/fag: Pedagogikk og fagdidaktikk

Kandidatnummer: 991421

Dato for innlevering: **16.05 2017 kl. 09.00**

Eksamensoppgave PPU dans og teater 2016-2017

**Læringsprosessen i moderne- og
samtidsdans gjennom samarbeid**

PPU i Dans

KHiO

Vår 2017

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Hvorfor en gruppe?	4
2.1 Positivt selvbilde og selvvverd	5
2.2 Læringsprosess gjennom samarbeid	6
2.3 Lærerens rolle	9
2.4 Kampsport og samarbeid	10
Capoeira (veien for å finne momentum)	10
Aikido (et instrument for avspenning, senter og tyngdekraft)	11
Systema (hjelpemiddel for kroppsbevissthet i improvisasjon)	12
2.5 Målsetting	13
2.6 Godt fungerende gruppe	14
2.7 Gruppestørrelse	16
2.8 Ulemper ved gruppearbeid	17
3. Oppsummering	19

1. Innledning

Mennesket lærer noe nytt hver dag og læringsprosessen kan skje på mange forskjellige måter. Jeg har valgt å ta utgangspunktet i Vygotskys sosiokulturelle perspektiv for å definere læringsprosessen i oppgaven og redegjøre videre for samarbeidets virkning på elevenes progress. Problemstillingen i oppgaven er:

Hvilke fordeler har gruppearbeid i læringsprosessen og hvordan jeg som lærer kan tilrettelegge læring for moderne- og samtidsdans gjennom samarbeid?

Når det gjelder undervisning så har den ingen hensikt hvis den ikke knyttes til at noen skal lære noe bestemt (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.48). Læring er ett av de sentrale temaene i pedagogikk. Læring i moderne- og samtidsdans innebærer flere kulturelle og estetiske aspekter. Gjennom praksis ved Follo Folkehøgskole (FFH) har jeg som lærer erfart at gruppearbeid i moderne- og samtidsdans har stor innflytelse på elevenes personlig og faglig utvikling. Jeg har bevisst stimulert samarbeid hos elevene for å oppnå bedre læringseffekt ved å jobbe med duetter og større grupper og på den måte skape dynamikken i gruppene. Koreograf William Forsythe uttrykker en ide om at danserne kan anses som en felles kropp (Forsythe, i Spier, 2011, s.94).

A company of performers and creators can be seen as a kind of body, and the work that a company creates can be viewed in the same way; as a body that is composed of our thoughts and the differing ways that our individual bodies are thinking (Forsythe, i Spier, 2011, s.94).

Når danselinje elevene samarbeider blir det et felles resultat, spesielt når skolemiljø er basert på sosial pedagogikk. Mine elever ved Follo Folkehøgskole har jobbet med målene gjennom samarbeid, på slutten av skoleåret skulle de ha avslutningsforestilling. Felles mål var et godt grunnlag for undervisningen. Jeg har brukt gruppearbeid i min praksis i moderne- og samtidsdans for å gi elevene mulighet til å utforske og fordype seg i grunnprinsippene av release-basert teknikk som er hovedteknikk i min praksis og har jobbet med en del med improvisasjon og partnering.

The general concept is that the dancer will let go of the old movement habits so that the tension and holding patterns can be diminished through-out the body.

There is a focus on movement efficiently: doing more with less, using momentum rather than force.” (Legg, 2011, s.222).

I dans kan hver enkelte uttrykke seg gjennom kroppen sin. Kroppen er et redskap for å formidle og for å skape. Eleven har jobbet sammen med meg bevisst for å bli en enhet, men samtidig ble det tilrettelagt for individuell utvikling og læring.

Oppgaven består av tre hoveddeler, hvor det skal først drøftes hva en gruppe er og hva fordeler er ved den arbeidsformen. Det skal videre diskuteres hvordan læringsprosess fungerer gjennom samarbeid, hva som er avgjørende for et vellykket samarbeid og eksempler fra praksis ved Follo Folkehøgskole skal omtales.

2. Hvorfor en gruppe?

En gruppe er to eller flere individer som er organisert omkring et felles mål, som er avhengige av hverandre, og som har en eller annen form for samhandling (Gjøsund og Huseby, 2016, s.23).

Den sosiokulturelle teori sier at læring foregår gjennom samhandling og ikke individuelle prosesser (Dysthe, 1999, s.2). Vygotsky mente at sosiale interaksjoner skapte tankeprosesser hos mennesker, det vil si at det å samarbeide med andre ikke bare hjelper å utvikle noe, men er en kreativ prosess i seg selv (Woolfolk, 2004, s.69). Mennesker deltar i en eller annen form av en gruppe gjennom hele sitt liv: familie, venner, fritidsaktiviteter, etc. Gjøsund og Huseby understreker at utvikling av identitet og selvbilde er sterkt knyttet til det sosiale innenfor grupper man blir en del av (Gjøsund og Huseby, 2016, s.22). Selvbilde er en del av identitet som endres gjennom hele livet og viser hvordan vi oppfatter oss selv (Woolfolk, 2004, s.93). Danselinje elevene ved Follo Folkehøgskole hvor min praksis ble utført var i alderen 17-21 år, noe som innebærer at deres identitet på flere områder har allerede formet seg. Som unge voksne kom de inn i en fase hvor nære relasjoner med andre mennesker er viktige, i den fasen skal man akseptere sitt selvbilde (Woolfolk, 2004, s.92).

Ved å velge satsing på gruppearbeid i undervisning av moderne- og samtidsdans ble det fokusert på hvordan gruppearbeid kan bidra til en bedre forståelse av grunnprinsippene i release-basert teknikk og hvordan samarbeid hjelper til hver enkelte elevens utvikling. Når jeg

skulle forberede meg til gruppearbeid i klassen har jeg tatt utgangspunktet i støttespørsmål fra Lyngsnes og Rismark:

Er prosessen eller produktet det sentrale? Eller kanskje begge deler? Hvordan skal gruppen settes sammen? Hvilke mål skal nås? Hvordan skal produktet vurderes? Skal elevene gruppere seg fritt? Skal læreren Velge grupper? Skal elevens faglige interesser være avgjørende? (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.112)

Et kjennetegn ved gruppearbeid er at elevene samarbeider, ikke at elevene jobber individuelt med oppgaver, de må skape et felles produkt (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.112). Sosial kompetanse utvikles gjennom gruppearbeid og lager grunnlag for videre personlig vekst hos elevene (Stensaasen og Sletta, 1998, s.201). Derfor ble det valgt i praksis å satse på gruppearbeid i elevgruppene hvor ferdighetsnivå var svært forskjellig og man måtte ta hensyn til de ulike fasene av utvikling elevene befant seg i. Det å skape trygghet i gruppearbeid er viktig. I danseundervisning får man tilhørighet gjennom den kroppslige kommunikasjonen. Gruppearbeid er tilrettelagt for aktiv læring som innebærer fysisk og mental aktivitet (Gjørund og Huseby, 2016, s.142). I oppgaven bruker jeg både gruppearbeid og samarbeid begrepene. Det er viktig å presisere at det ikke er nødvendig at gruppearbeid innebærer samarbeid. Stensaasen og Sletta skiller ut to kjennetegn ved samarbeidslæring: organisert gjensidig avhengighet og sosiale ferdigheter (Stensaasen og Sletta, 1998, s.38). Jeg har hatt et mål om å styrke sosial kompetanse hos mine elever, og derfor var samarbeid svært viktig del av gruppearbeid i min undervisning. Gruppearbeid er en måte å variere undervisning på. I dans innebærer samarbeid å bli flinkere for å kommunisere gjennom kroppen med hverandre. Gruppearbeid har flere positive virkninger på elevenes utvikling og det skal videre drøftes i oppgaven. Etterhvert skal lærerens rolle i gruppearbeid diskuteres. Det skal viderekobles til læringsprosessen og hvor viktig målsetting i gruppearbeid er. På slutten skal en del ulemper ved den arbeidsformen diskuteres.

2.1 Positivt selvbilde og selververd

Den amerikanske sosialpsykologen George H. Mead hevder at mennesker utvikler ikke selvbildet gjennom sitt eget selv, men gjennom samhandling med andre mennesker. Ifølge Mead utvikles selvbildet gjennom samhandling med andre, vi forstår oss selv gjennom andres reaksjoner på oss (Mead, i Gjørund og Huseby, 2016, s.44). I danseundervisningen er det

lærerens oppgave å tilpasse undervisningen slik at hver eneste elev får opplevd en mestringsfølelse. Det kan bli utfordrende når kunnskapsnivå i gruppen er svært varierende. Men ved å observere gruppen og ved å finne de sterkeste sidene hos elevene er det mulig å styrke de og gi en motivasjon for videre arbeid. Det er opplevelsen av å lykkes som styrker selvverdet. Det hvordan lærer gir tilbakemeldinger og vurderer eleven har også en betydning, men det er mestringsfølelse og sosial samspill som er spesielt viktige i tenårene (Woolfolk, 2004, s.98).

Eksempel fra praksis: en del av min praksis ble gjennomført ved Follo Folkehøgskole for elevene på danselinje i moderne- og samtidsdans. Gruppen besto av femten jenter i alderen 17-21 år med forskjellige danseferdigheter. Elevene fikk mulighet til å velge hvilke ferdigheter de vil forbedre og det ble forberedt en undervisning hvor de skulle jobbe bare med det. Innsats fra elevene ble annerledes da jeg kunne merke at elevenes kroppsspråk viste mer engasjement og tilstedeværelse. Alle ble bevisste at det er noe de sliter med og var villige til å gi litt ekstra for å oppnå resultater. Samtidig måtte de jobbe mot felles mål som var begrunnet av moderne- og samtidsdans prinsipper.

Stensaasen og Sletta angir flere forutsetninger for styrket selvoppfatning i gruppesituasjoner. To av dem er at læreren bør oppfattes som en betydningsfull og troverdig vurderer (Stensaasen og Sletta, 1998, s.95). I den undervisningen når alle skulle jobbe med sine svakheter jobbet jeg med å gi tilbakemeldinger underveis og med en gang jeg så at elevene klarte det prøvde jeg å gi noen tips slik at de kan fortsette å jobbe med oppgaven og utvikle seg videre. Det at alle elevene jobbet med det de mestrer dårligst gjorde gruppen hvor ferdighetsnivå er varierende mer homogen og har bidratt til en annerledes stemning hvor alle kunne oppleve mestringsfølelse. Gjøsund og Huseby påpeker at læringsformer med høyere aktivitetsnivå gir høyere motivasjon og læringsutbytte (Gjøsund og Huseby, 2016, s.142). Det å utfordre elevene og samtidig å gi dem et felles oppnåelig mål viste seg som et bra utgangspunkt for å bli bedre kjent med grunnleggende prinsipper i moderne-og samtidsdans.

2.2 Læringsprosess gjennom samarbeid

For å forstå bedre fordeler ved gruppearbeid må man se gjennom prosessene som det innebærer. Arbeid i gruppe blir påvirket av flere faktorer. Gjøsund og Huseby deler

gruppearbeid i tre faser: grunnlaget, prosessen og konsekvenser, det innebærer grunnlaget for det som skjer i gruppen, det som faktisk skjer i gruppen under arbeidsprosessen og hvordan gruppearbeid påvirker deltakere (Gjørund og Huseby, 2016, s.17). Når læreren forbereder gruppearbeid kan det knyttes til didaktisk relasjonsmodell som er et viktig redskap når man forbereder undervisning. Ved å anvende den didaktiske relasjonsmodellen blir læreren mer fokusert på elevenes læring (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.98). Jeg brukte didaktisk relasjonsmodell for å forberede undervisningsplan og det hjalp meg med å strukturere materiell og støtte mine elever som lærer. Grunnlaget i gruppearbeid er avhengig av læreforutsetninger som kommer til å bli varierende for hver gruppe (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.87). Follo Folkehøgskole elevene bor på skole og det at de møtes konstant og bor sammen gjennom hele studieåret gjør at det utvikles et dypere samhold mellom elevene. Elevenes samvær avsluttes ikke ved at undervisningen er over. Det var en viktig faktor for meg som lærer å ta med i betraktning. Jeg antok at det at elevene har så tett samvær kan bli et bra grunnlag for et vellykket gruppearbeid og vil bidra til at elevene kan bedre samarbeide for å forstå moderne- og samtidsdans prinsipper. Det at elevene har kjent hverandre godt og hadde tett kontakt gjorde det lettere å jobbe med utfordrende oppgaver. Jeg har delt de i to og to grupper når elevene måtte huske sekvenser med tyngdekraft prinsipper fra release-basert teknikk for at de kunne hjelpe hverandre med sekvensene og forbedre forståelsen av grunnprinsippene.

Vygotsky forklarte læring som en aktiv prosess som aktiverer utviklingen gjennom sosial samhandling. Læringsprosessen ifølge Vygotsky skjer gjennom et mer erfarent medlem av en kultur (Woolfolk, 2004, s.74). Vygotsky beskriver språk som et kulturelt verktøy som er grunnleggende for videre utvikling av barnet (Woolfolk, 2004, s.74). Dans er også en form for språk og kommunikasjon.

Vi trenger et felles språk for å kunne snakke om bevegelse. Dette språket kan vi kun tilegne oss gjennom å øve. Det kreves tid og tålmodighet for å utvikle et tale- og skriftspråk for bevegelse. Vi må hele tiden tenke oss hvordan bevegelsen utøves på vår egen kropp. Vi tilegner oss kunnskap om bevegelsen ved å sette ord på den og ved å utøve den. På den måten kan vi utvikle et felles språk. (Haraldsen, 2007, s.173)

Dans har vært en kommunikasjonsform gjennom mange epoker og var lenge siden tett relatert til ritualer i forskjellige kulturelle uttrykk (Glad, 2012, s.215). Derfor er Vygotskys sosiokulturelle perspektiv høyst relevant for danseundervisning. Elevene lærer fra sin danselærer, de blir assistert gjennom danseopplæring fra grunntrinn og oppover. Det er spesielt relevant med samtidsdans hvor elevene har mye mer rom for å utvikle kroppsforståelse og reflektere over undervisningsmaterieell gjennom prosessarbeid.

Bruner bruker stillasbygging begrep for å forklare læringsprosess. Stillasbygging er en veiledning av elevenes læring, hvor elevene får assistanse for å løse oppgaver, det vil si at læreren bidrar i prosessen ved å gi stikkord og anbefalinger (Woolfolk, 2004, s.74). Det er viktig å huske at i stillasbygging læreren ikke skal ha definert løsning eller risikeres det at støtten blir til en manipulasjon (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.71). I danseundervisning lærer elevene å uttrykke seg, oppleve og forstå gjennom bevegelsene i kroppen (Glad, 2012, s.215). Jeg som lærer var opptatt av å utvikle selvstendighet hos mine elever slik at de føler seg trygge på det de gjør i oppgaver og for å prøve å finne sin egen vei i bevegelser. Jeg var alltid aktivt til stede, når elevene jobbet både selvstendig eller i grupper. Jeg har bygget stillas for elevene i klassen som en gruppe ved at jeg har forsøkt å bli tydelig med gruppeoppgavene og veiledet gruppen underveis med stikkord som kan løfte individuell forståelse og videreutvikle gruppen. Stillaset ble brukt i improvisasjon oppgaver, da jeg kunne støtte elevene uten å gi en konkret løsning på selve improvisasjon oppgaver. Elevene fikk da mulighet til å finne sin egen løsning gjennom sine personlige oppfatninger. Derfor bruker jeg kampsport i improvisasjons del for at elevene får det grunnlaget for å bygge på de nye bevegelsesmønstrene. I andre deler av undervisning jobbet vi mye med en del andre teknikker, for eksempel, fallteknikk, hvor jeg måtte komme med løsningen trinn for trinn helt fra starten. Det er avgjørende for at elevene ikke skader seg og for å oppnå resultater i oppgaven. I dette tilfellet har jeg ikke brukt stillasbygging som støttemetode.

Det å jobbe i grupper lærer ikke bare om oss selv, men om de andre medlemmene i gruppen også (Woolfolk, 2004, s.69). Stensaasen og Sletta snakker om sosial persepsjon – en kontinuerlig prosess som omhandler våre vurderinger av andre mennesker (Stensaasen og Sletta, 1998, s.104). Ved å samarbeide kan elevene forbedre sosial persepsjon av hverandre og styrke hverandre. Læreren er ikke den eneste ressursen i klassen, elevene kan lære mye av hverandre. Det å lytte til hverandre og lære fra hverandre skaper et bedre klassemiljø og elevene blir flinkere til å samarbeide. Siden jeg jobber med undervisning i moderne- og

samtidsdans er jeg opptatt av å jobbe og utvikle mitt bevegelsespråk kontinuerlig. Jeg har aktivt utforsket forskjellige kampsport og jobbet mye med å integrere det i mine undervisninger.

2.3 Lærerens rolle

Lærerens oppgave i undervisning er flersidig. Det å gjengi kunnskap er det sentrale, men det å se eleven og bidra til et godt miljø i klassen er avgjørende for at undervisningen fungerer for sitt formål. Det har mye verdi for eleven å bli sett av en lærer, mens læreren har ansvar for å gi tilbakemeldinger og bli engasjert. For å kunne bidra til elevenes positive selvbilde står det hvordan læreren formidler sine holdninger og lærerens selvoppfatning sentralt (Stensaasen og Sletta, 1998, s.95).

Eksempel fra praksis: flere elever deltok ikke i klassen i moderne- og samtidsdans den første uka av min praksis ved Follo Folkehøgskole og ble sittende i gulvet, siden de hadde skader. Den type praksis ble etablert fra før av en tidligere lærer. Jeg bestemmer om at alle som ikke deltar i klassen må forlate klassen eller må de finne en form de kan være aktive i undervisning (for eksempel: skrive notater, stille spørsmål, reflektere).

Læreren skal bli bevisst på sine egne fordommer og vurderinger (Woolfolk, 2004, s.98). Jeg hadde en oppfatning av at skader blir overdrevet på undervisning ved danseskoler og har ansett det som latskap. For å bli en pedagog har jeg innsett at med den type vurderingen møter jeg veggen og har bestemt å endre den holdningen. Jeg har valgt å engasjere absolutt alle som kommer på min klasse uansett om de har skader eller ikke. Ved å være bestemt bidrar læreren til at elevene blir bevisst i sine handlinger og tar ansvar, samtidig blir alle elevene sett. I det konkrete eksempelet har jeg tydeliggjort mine vurderinger og elevene ble kjent med mine krav. Med støtte fra praksisveileder ved Follo Folkehøgskole kunne jeg tydelig presentere det til elevene, noe som bidrar til å styrke elevenes selvverd. I danseundervisningen kan man fort miste progresjon på grunn av skade og det kan slå ut negativt på motivasjon. Derfor er det avgjørende å inkludere alle elevene og gi dem mulighet til å delta i læringsprosessen aktivt.

2.4 Kampsport og samarbeid

Det å beherske danseteknikk er en lang og kontinuerlig læringsprosess som bygges gjennom individuell læring uansett om elevene jobber sammen i et studio. Men moderne- og samtidsdans innførte noen teknikker som bygger på samarbeid, for eksempel, kontaktimprovisasjon. Jeg har startet å bruke kampsport elementer i min praksis og mine undervisninger fra capoeira, aikido og systema inspirert av kontaktimprovisasjon. Grunnet til at jeg brukte de tre kampsportene er at alle de tre krever samarbeid med andre deltakere for at det funker og elevene kunne utdype seg i hva det betyr å samarbeide og hvordan gruppearbeid kan bli stimulerende i utvikling av sin egen praksis. Gjennom å bruke kampsport i undervisning har jeg jobbet samtidig med bevisst valg av musikken. Den type musikken som jeg bruker i mine timer er relatert til elementene som blir undervist, for eksempel, når jeg bruker elementene fra capoeira, integrerer jeg også musikken med opprinnelse fra brasiliansk kultur i Latin Amerika. Det bidrar til at elevene tør å sjekke sine grenser gjennom en lekende og glad holdning. Jeg som lærer har lagt merke til at det er spesielt latinamerikansk musikk som påvirker dynamikken i min undervisning og elevene fikk etterhvert forventninger om at det er gøy og det gjør dem glad å jobbe med moderne- og samtidsdans.

Capoeira (veien for å finne momentum)

Gjennom praksis ved Follo Folkehøgskolen har jeg jobbet med at elevene skal beherske noen teknikker fra kampsport i moderne- og samtidsdans undervisning. Det ble brukt noen elementer fra capoeira for å utvikle styrke i håndstående som er en viktig del av release-basert teknikk fra moderne- og samtidsdans og for å skape dynamikken i klassen. Capoeira er en lekende form av dans og kampsport som har sin opprinnelse fra Angola og tar utgangspunktet i at alle møtes i felles bevegelser. Alle er involvert både fysisk og kognitivt som aktive deltakere og musikken er et viktig forbindende element i denne sammenheng.

The Movements of the capoeiristas are chosen from a large number of defined techniques combined during the heat of the game and according to the tactics of each players to express their own creativity and personality (Capoeira: A Brazilian Art Form, 1986, s.153).

Det å lære akrobatiske ferdigheter gjennom en lek har hjulpet elevene å stole mer på hverandre og på seg selv. Det var utfordrende i starten å jobbe med akrobatikk, de fleste

manglet styrke og syntes det var vanskelig å få det til. Det å jobbe to og to og speile hverandre har hjulpet, siden det å jobbe sammen gjennom en lek var stimulerende og elevene var mye mer glad og positive til oppgavene. Gjennom å speile hverandre i grupper to og to kunne elevene bruke elementer fra capoeira som håndstående, hopp og spark i moderne- og samtidsdans. Dette ble koblet med vektoverføring, forflytning og dynamikk for at eleven kunne oppleve hvordan det kan bidra til å beholde en høy energi i bevegelser. Dette har hjulpet meg å gi elevene en forståelse av neste prinsipp i release-basert teknikk som er momentum. I momentum skal kroppen bruke den første impulsen av bevegelsen for å kunne koble videre og minimere veien og retning til en ny bevegelse. Elevene har jobbet med å speile to og to for å finne ut når momentum skjer i bevegelsen. Etterpå har elevene laget en ring for å vise hverandre muligheter eller veien for momentum i sin egen kropp.

Aikido (et instrument for avspenning, senter og tyngdekraft)

For å kunne kompensere det høye energinivået vi har oppnådd gjennom capoeira bevegelser i undervisning har jeg valgt å gi elevene noen øvelser fra aikido. Aikido er en japansk kampkunst som handler mye om avspenning og kontroll av kroppen. Følelsen og integritet av inne ro uavhengig av situasjon står sentralt i aikido.

Jeg hadde mye fokus på avspenningsøvelser fra aikido i gulvarbeid for å gi en bedre forståelse av release-basert teknikk som vi har jobbet med gjennom alle undervisninger i moderne- og samtidsdans. Aikido øvelser hjalp å harmonisere elevenes tilstand og aktivere tilstedeværelse i klasserommet. I aikido jobbes det med fire hovedprinsipper, det å registrere, organisere, plassere og bruke senteret i kroppen som utgangspunktet til alle bevegelser. En av aikido elementene som vi har brukt i moderne- og samtidsdans var rull over gulvet. Det å rulle brukes mye i release basert- teknikk. Elevene fikk oppgaven å rulle over to og to i gulvet og lytte på hverandre i en gruppe, slik at det blir ingen lyd når kroppen møter gulvet. Det førte til at alle ble aktive og jobbet som en organisk flokk: mens den ene jobbet med oppgaven, måtte andre observere, analysere og blir hele tiden klar til å følge oppgaven fra starten til slutten. Elevene brukte avspenning prinsipper fra aikido for å kunne lytte kroppen og forbedre kvaliteten i bevegelsesform. Mitt mål med den oppgaven var å gjøre bevegelsen mest mulig ren, og derfor kom jeg med et forslag om å lytte til sine bevegelser når elevene måtte rulle. Jeg hadde lyst til at elevene jobber saktere med oppgaven og opplever hvordan det påvirker

kvaliteten. Dette var overraskende å se hvordan elevene selv har skapt en harmonisk felles rytme i klassen gjennom å jobbe med definert oppgave og samtidig å ta hensyn til hverandre i rom. Det å gi en presis oppgave hadde i dette tilfellet en positiv virkning over elevenes samarbeid.

Systema (hjelpemiddel for kroppsbevissthet i improvisasjon)

Jeg hadde en del fokus på fysiske improvisasjon oppgaver for å fordype gruppearbeid to og to i min praksisundervisning ved Follo Folkehøgskole. Det vil si at jeg har brukt improvisasjon først som et instrument for at elevene skulle oppnå individuell forståelse av kroppsbevissthet som er viktig i moderne- og samtidsdans. Jeg har valgt å bruke elementer fra *systema* kampsport som har sin opprinnelse fra en russisk bryting. I *systema* finnes det ingen fast struktur, men det skal finnes flere måter for å treffe den andre praktiserende. Det vil si at det brukes først avspenning i kroppen for å etablere organiske isolasjoner i ulike steder av kroppen. Dette utvikler et sansebasert arbeid i forhold til partnering, det vil si at man lærer å bli bedre kjent med sin egen kropp først og så kan man etablere en bedre fysisk kommunikasjon senere. Elevene tok oppgaver i partnering som en utfordring da elevene må bli kjent med andres kropp på en helt ny måte.

Jeg anser kampsport som en viktig del av læringsprosessen spesielt i danseundervisning. Etter at elevene har startet å få kunnskap i grunnteknikker er det viktig at elevene kan teste sine ferdigheter med det å møte andres ferdigheter. Det er avgjørende for å kunne videreutvikle samarbeid i partnering. Kampsport utvikler ikke bare styrke og hjelper å finne nye måter å bevege seg på, men styrker elevene mentalt. Gjennom kampsport lærer mine elever å samarbeide. Jeg kobler aikido, capoeira og *systema* med moderne- og samtidsdans undervisning for å stimulere integritet og et ikke-konkurrerende samarbeid. I noen deler av undervisning har jeg fremmet konkurranse hos elevene bevisst, for eksempel, hopp over gulvet fra capoeira. Men i dette tilfellet skulle de konkurrere mot meg som er lærer ikke mot hverandre. Det ble gjort for å opprettholde den samarbeidsbasert dynamikken i gruppen. Elevene tok dette som en motiverende og inspirerende utfordring og det har bidratt til at energi i klassen endret seg og alle ble mer aktive som en gruppe.

2.5 Målsetting

Ut fra den didaktiske relasjonsmodellen skal all aktivitet i undervisningen bli målrettet. I det sosiokulturelle perspektivet utarbeides mål ut fra det elevene er i stand til å oppnå og elevene skal være klar over det målet (Lyngsnes og Rismark, 2015, s.93). Jeg har satt opp det å integrere grunnprinsippene i kampsport og anvende de prinsippene i gruppearbeid og partnering som et kunnskapsmål gjennom min praksis ved Follo Folkehøgskole. Fra første undervisning har jeg forklart at det skal brukes elementer fra kampsport i undervisningen og det ble tatt imot positivt. Det var noen elever som hadde erfaring med kampsport fra før og det ble undervist kickboxing ved Follo Folkehøgskole innimellom, noe de syntes var spennende å jobbe med. Det at det ble mottatt på en bra måte har bidratt til at jeg har fortsatt å implementere elementer fra kampsport i mine undervisninger. I holdningsmål har jeg fokusert meg på gruppearbeid. Elevene fikk mulighet til å jobbe med forskjellige partnere gjennom tre uker av undervisning og en uke innstudering til forestilling. Gjennom sånn type rullering og samarbeid for å løse oppgaver kunne elevene følge sin egen progresjon, utvikling og møte sine utfordringer. Jeg har også snakket med elevene om samarbeid og har presisert samarbeidets viktighet. Ved å ta inn etisk dimensjon av samarbeid, støtte og fellesskap har jeg som lærer bidratt til et bedre klassemiljø. Det var mitt mål om at alle elevene skulle mestre grunnprinsippene som ble satt opp som mål. For å oppnå det har vi jobbet både med felles forståelse av bevegelsen og individuell.

Det skilles ut tre målstrukturer, det vil si hvordan elevene velger å løse oppgaven: samarbeidende, konkurransebasert og individualistisk struktur. I samarbeidende målstruktur er målet oppnådd bare når alle elevene i gruppen har oppnådd målet. Mens i konkurransebasert målstruktur gjelder det motsatte, det vil si at målet er oppnådd, hvis ingen andre har oppnådd målet. I den individualistiske målstrukturen betrakter elevene egen måloppnåelse uavhengig av andre elever (Woolfolk, 2004, s.306). Utfordrende oppgaver fører til at elevene bør samarbeide for å oppnå målet og blir mindre egoistiske (Woolfolk, 2004, s.305). Samtidig kan samarbeid og kunnskapsutveksling bidra til at noe nytt blir skapt, siden det å dele sine tanker og erfaringer kan gi flere nye interessante resultater som elevene alene ikke ville finne (Gjøsund og Huseby, 2016, s.143).

Eksempel fra praksis: Jeg benyttet meg av improvisasjon oppgaver i moderne- og samtidsdans undervisningen ved Follo Folkehøgskolen. Improvisasjon er ofte utfordrende for nybegynnere, siden den gir mye frihet og krever at man har en del

kunnskap fra før. Danseelevene på nybegynner/litt øvet nivå er ofte uerfarne i improvisasjon og føler seg usikker når de må fremføre foran andre. Det å starte improvisasjon oppgaver ved at alle måtte jobbe samtidig har visst at elevene startet å stole mer på seg selv og ble mer avslappet. De kunne observere andre gruppemedlemmers arbeid samtidig som de kunne jobbe med sin improvisasjon. Etterhvert fikk elevene oppgaven å improvisere to og to og når de var sikre kunne de starte å jobbe med improvisasjon oppgaven en og en.

Det å jobbe som en gruppe har bidratt til at elevene var mer villige til å utforske og gjennom samarbeid de mer tilbaketrukne elevene kunne vise seg mer ved å bli inspirert av andre medlemmer i gruppen. Det å ha felles mål har vært motiverende for de fleste. Kunnskapsmål ble satt opp for hver uke av praksis, men vi har ikke beveget oss videre om ikke alle har oppnådd ukens mål, det vil si at vi har jobbet med samme mål for at alle har tilegnet seg de nye ferdighetene.

2.6 Godt fungerende gruppe

Et sosialt klima varierer fra en gruppe til en annen og ethvert medlem bidrar til det sosiale klimaet i gruppen. Det skilles mellom jeg-sentrert atferd og vi-sentrert atferd (Gjørund og Huseby 2016, s.60). Kjentegnet ved jeg-sentrert gruppe er dominerende gruppemedlemmer med aggressive, konkurransedrevet og dominerende medlemmer. Mens de som har vi-sentrert atferd er åpne for at andre har egne meninger og er orientert til å finne felles løsning for problemstillingen. Gjennom min praksis ved Follo Folkehøgskole har jeg ikke opplevd større utfordringer med mine elever som en gruppe, alle typer atferd har hjulpet til å utvikle meg som en lærer og om det var uenigheter ble de løst til slutt.

Eksempel fra praksis: Ved å undervise på Follo Folkehøgskolen hvor elevene bor og studerer sammen i ett år har jeg opplevd at elevene kjenner hverandre godt og er bevisste på hverandres personligheter. Det var flere elever som hadde en tendens til jeg-sentrert atferd. Noen elever hadde lyst til å stå hele tiden foran i timene og få mest mulig oppmerksomhet. Men det at elevene bor sammen og kjenner hverandre veldig godt har påvirket at selve gruppen var veldig homogen og det funket bra å samarbeide. Det så ut at andre medelevene bare aksepterte at de samme jentene står foran. Det kunne bli en tydelig utfordring om elevene ikke hadde bodd sammen og

skulle treffe hverandre bare på undervisningene uten å ha så tett samhold. Jeg har løst det ved å skifte radene i danseundervisningen kontinuerlig.

Jeg tok ansvar for å fremme felleskap i danseundervisningen og har satt det som et mål for elevene. I danseundervisning er det lærerens oppgave å sette innhold slik at elevene kan oppnå sitt ferdighetsmål. Siden nivået er ofte variert er det lurt å sette opp delmålene og bevege seg fra et mål til et annet etter at alle er klare til å ta nye utfordringer og ha mestringsfølelse. Ulempen her er at de som har bedre danseferdigheter i utgangspunktet kan starte å kjede seg, men i dansens sammenheng er det alltid nyttig å komme tilbake til grunnteknikk og en virkelig motivert elev kommer alltid til å finne noe å jobbe med. Her er det igjen avhengig om hele gruppe har tendens mot jeg- eller vi-sentrert atferd. Praksis erfaring viser at det er mye enklere å jobbe i grupper når det er støttende atferd og elevene er konsentrert om at alle i gruppen har det bra. Samtidig kan inndeling i mindre grupper hjelpe å tilpasse forskjellige interesser og utfordre mer de som trenger det.

Eksempel fra praksis: For å avslutte undervisning i moderne- og samtidsdans har mine elever og jeg samlet oss i ring for å snakke om dagens undervisning. Alle fikk mulighet til å komme med tilbakemeldinger, spørsmål og ønsker om dagens oppgaver og undervisning generelt. Noen ganger var det åpent og de som ville kunne si din mening, noen ganger startet vi fra eleven ved siden av meg og alle måtte snakke etter hverandre.

Det at alle skulle snakke har bidratt til likeverdighet mellom elevene ved at jeg har prøvd å fordele tiden elevene hadde for å snakke jevnt. For å unngå at de dominerende elevene skulle snakke for mye har jeg prøvd å ha en samtales form ved å stille spørsmål og beholde lederens rolle. Avslutningen med felles samtale har bidratt til at elevene kunne påvirke sin egen læringsutvikling og kunne bli hørt, det har også styrket de som en gruppe, siden de kunne uttrykke sine bekymringer og snakke om det som er viktig for dem.

Eksempel fra praksis: Danselinje elever ved Folle Folkehøgskole har en tendens å samarbeide kun med de vennene de er mest kjent og omgås mest med, fordi de mener at det er lettere å jobbe med den som du har en god kontakt fra før. Jeg har bevisst tilrettelagt for at elevene kunne jobbe i grupper med de nærmeste vennene.

Det var positivt for stemningen i klassen, men ikke nok for utviklingen. Derfor måtte de skifte partnere i andre oppgaver for at de kunne iakttå seg selv og andres ferdigheter. Det gav dem en mulighet for å reflektere oppgaven fra andre perspektiv.

2.7 Gruppestørrelse

Gruppestørrelse er også en faktor som kan påvirke samhandling mellom elevene. Det kan bli aktuelt å bryte gruppen, når man ser at det er noen spenninger og gruppen ikke fungerer som den skal (Gjørund og Huseby 2016, s.143). Det er lurt å tilpasse gruppestørrelsen hver enkelte oppgave. I praksis ved Follo Folkehøgskole brukte vi to og to kombinasjoner oftest. Gjørund og Huseby kaller en sånn inndeling for dyade (Gjørund og Huseby 2016, s.33). Det er en naturlig form for mange øvelser fra kampsport. Partnering som er sentral i forskjellige kampsport gav mye inspirasjon til samtidsdans. Det skal videre drøftes om hvordan forskjellige typer oppgaver har påvirket dynamikken i gruppen.

I begynnelsen av timer har vi først jobbet med den kinestetiske delen av kampsport for å etablere veien til den individuelle sanseopplevelsen av oppgaven. Etterhvert gikk elevene over til å jobbe to og to med fysisk kontakt. I utgangspunktet ble fysisk kontakt brukt for å skape en relasjon mellom elevene. På den måten ble partneringen brukt i samtidsdans som et uttrykk for mellommenneskelige forhold. Alle samhandlinger mellom danserne blir meningsskapende (Haraldsen, 2007, s.189). Innføring av partnering viste senere bedre samarbeid i forhold til oppgaven.

Forholdet mellom medlemmene i en gruppe vil endre seg med størrelsen av gruppen. Grunnet er først og fremst at det blir flere relasjoner, men også kvaliteten på relasjonene endres (Gjørund og Huseby, 2016, s.33). Elevene ved Follo Folkehøgskole har et felles mål – å lære og å bli bedre kjent med forskjellige danseformene. Alle elever har lyst til å oppnå en kunnskap og ferdigheter i forskjellige dansestiler og teknikker. Det er noen elever som vil studere dans i ett år og fortsette videre med andre ikke dans relatert utdanning. Gjørund og Huseby beskriver formelle og uformelle grupper, hvor formelle grupper betyr at de er satt sammen, fordi medlemmer har valgt eller på en annen måte bestemt seg til å fungere sammen. Det skal helst løses definerte oppgaver og disse oppgavene er ofte detaljert beskrevet (Gjørund og Huseby, 2016, s31). På den måten dannet mine danseelever helt fra starten en

formell gruppe som skulle målrettet jobbe mot avslutningsforestilling og lære seg grunnteknikk i moderne- og samtidsdans.

I løpet av min undervisning på Follo Folkehøgskole har jeg delt elevene i forskjellige grupper med to, tre eller flere deltakere. Todelingen ble vanligvis brukt i aikido-rull, partnering og håndstående i capoeira inspirerte oppgaver. Tre og flere deltakere ble mest relevant for improvisasjon oppgaver og ble relatert til systema kampsport øvelser. Det har jeg gjort bevisst for å stimulerer innsats, motivasjon og læring. Noen elever har valgt å observere først aktivt uten å delta fysisk. Det har motivert de og jeg har opplevd at det var meget inspirerende for dem å se på sine medelever. Etter å ha brukt en del tid på observasjoner ble de fleste med for å vise sin improvisasjon løsning på oppgaven. Jeg har oppdaget etterhvert at elevene har en tendens til å jobbe mindre effektivt i store grupper. Da har jeg jobbet bevisst med at elevene skulle vise oppgavens løsning en og en til alle andre elever. Dette har skapt en opplevelse av kompromiss i det å lære materiell. Jeg har forventet at det kan komme en del motstand for å vise sin improvisasjon en og en foran alle, men de likte å vise den individuelle forståelsen av oppgaven. Denne type praksis har jeg brukt flere ganger, når jeg har opplevd at elevene trenger motivasjon og oppmuntring for å utvikle seg videre og gå litt utenfor komfort sone.

2.8 Ulemper ved gruppearbeid

Gruppeprosesser kan også bli skadelige for individ og miljø (Stensaasen og Sletta, 1998, s.79). På samme måte som samarbeid kan fremme progress i læring, kan det også bli en dempende faktor.

Eksempel fra praksis: Da jeg har startet å jobbe med partnering med elevene ved Follo Folkehøgskole har jeg fant ut at elevene har utfordringer med å forstå andres kropp. Elevene ble delt i grupper to og to, men samarbeidet funket ikke. For å lære å jobbe med hverandre måtte vi starte med vektoverføringsprinsipp som er grunnleggende når man jobber med partnering, fordi man skal iaktta andres vekt av kroppen og forflytning. Derfor måtte gruppearbeid avsluttes og vi gikk over til individuell læring om vektoverføring før vi har senere startet med partnering en gang til.

Dette eksempelet viser at gruppearbeid kan kreve en del forarbeid og læreren må reagere raskt for å unngå at elevene blir forvirret og mister glede i læring.

Eksempel fra praksis: Gjennom min praksisperiode ved Follo Folkehøgskole hadde jeg mulighet til å undervise ikke bare til moderne- og samtidsdans elevene, men for hip-hop linje også. Jeg hadde to timer sammen med hip-hop elevene hvor vi jobbet med grunnleggende gulvarbeid og komposisjon i duett eller flere. Gruppearbeid har fungert med de med en gang motsatt til det jeg har opplevd med moderne- og samtidsdans elevene. Det ble overraskende at undervisning fikk en helt ny retning avhengig av ulike elevers ferdigheter fra første timer.

Det er flere faktorer som var sentralt for at det var lett å organisere gruppearbeid for hip-hop elevene. En av dem er at det ble etablert kommunikasjon mellom noen hip-hop elever og meg som læreren allerede før praksis undervisningen har startet. En elev fra hip-hop linje kom hos meg i lunsjpause og har observert en del av mine forberedelser til oppvarming som skulle undervises til danselinje og spurte om grunnleggende gulvvarbeid og spiral form i improvisasjon. Vi har sammen diskutert den teknikken og det visste seg til å være et fint forarbeid for vårt videre samarbeid i undervisning. Uansett om det å jobbe med dans, er verbal kommunikasjon også av stor betydning for en vellykket undervisning. Sosial kompetanse er avgjørende for bra kommunikasjon i gruppe (Gjøsund og Huseby, 2016, s.92). Det innebærer at gruppearbeid ved å styrke sosial kompetanse etablerer en bedre kommunikasjon i gruppen. Men helt fra starten kan kommunikasjon være avgjørende for flyten i gruppearbeid. Det jeg har erfart gjennom min praksis er at det er viktig å jobbe med kommunikasjon i gruppe helt fra starten. Jeg anser at jeg kunne bli bedre med å vise interesse og gi tilbakemeldinger, generelt snakke mer med elevene helt fra starten sånt som jeg har gjort det med hip-hop elevene som har selv etablert kontakt med meg siden de var spesielt interessert. Det handler seg om at jeg som læreren kunne etablere trygghet gjennom kommunikasjon, det vil si at eleven kan føle seg frie til å stille spørsmål og uttrykke sin mening før eller etter undervisning. Det å høre elevenes tanker, ønsker eller frustrasjoner kan bety mye for å jobbe videre i undervisning.

Tid er en knapp ressurs i undervisning for læreren og det er ofte mye informasjon som må presenteres til elevene på en time. Derfor er planlegging og effektivisering en viktig del av

lærerens forberedelser. Jeg har erfart at det å jobbe med gruppearbeid krever en del ekstra tid ved at det skal forberedes før, etter og i selve undervisning for å kunne først se elevenes nivå, ønsker, svakheter, atferd. Det å tilrettelegge gruppearbeid vil si å bli en aktiv deltaker uansett av aktivitet og observere konstant. Observasjoner og tilbakemeldinger skal styrke mål i undervisningen ved at læreren tilpasser og endrer delmålene underveis ut fra en grundig vurdering av progress i klassen. Når en gruppe er etablert og en bestemt oppgave er satt opp må elevene jobbe sammen effektivt for å oppnå oppsatt mål. Hvis det er fokus på selve prosessen i oppgaven, da er tids betydning mindre viktig. I min undervisning for danselinje ved Follo Folkehøgskole har jeg opplevd at gruppearbeid tok en god del av tid i undervisning. Siden det har bidratt til en bedre forståelse av grunnprinsippene i moderne- og samtidsdans har jeg ansett det som en viktig ressurs for undervisning.

Konflikter er en del av alle mellommenneskelig samhandlinger og det kan ikke bli unngått i undervisningssammenheng hvor samarbeid tar mye plass. Gjøsund og Huseby skiller ut to faktorer som påvirker konfliktatferd: graden av samarbeidsinteresse og graden av selvhevdelse. Det henger tett sammen med jeg- og vi-atferd beskrevet av samme forfattere tidligere. Når man snakker om samarbeidsinteresse betyr det hvor mye man er villig til å forholde seg til andres ønsker. Når det er en høy grad av samarbeidsinteresse diskuterer man for å komme til felles løsning som blir tilfredsstillende for alle deltakere. Ved selvhevdelse er man opptatt på sine egne behov i konfliktsituasjon (Gjøsund og Huseby, 2016, s.92). Jeg har jobbet bevisst for å forebygge konflikter i min undervisning. Det har jeg gjort ved å bli tydelig i mål og støtte forventninger av mine elever.

3. Oppsummering

Ved å velge samarbeid fremfor individuelt arbeid styrkes elevene gjennom samhandling, de lærer fra hverandre og utvikler sin sosiale kompetanse, noe som gir et bra grunnlag for videre dansekariere og generelt i livet. Den sosiokulturelle teori anser samarbeid som en kreativ prosess i seg selv. Ut fra dette perspektivet kan dans betraktes som en kommunikasjonsform som gir danseelevne mulighet til å uttrykke seg og samtidig fremmer interaksjon. Gjennom praksiserfaring ved Follo Folkehøgskole har jeg opplevd at gruppearbeid er en viktig del av læringsprosessen. Først og fremst har gruppearbeid en positiv virkning på elevenes selvbylde ved å styrke deres sosiale kompetanse. I moderne- og samtidsdans undervisning har vi jobbet som en gruppe for å bli sterkere i det vi mestrer dårligst. Resultatet ble at elevene har opplevd

mestringsfølelsen gjennom sosialt samspill med hverandre. Det å bruke kampsport hvor partnering, det vil si direkte samarbeid, står sentralt har bidratt til at elevene blir flinkere til å lytte til hverandre og lære fra hverandre, samtidig som de har lært å lytte sin kropp.

Gruppearbeid er en fin måte å teste elevenes kunnskap i grunnteknikker i moderne- og samtidsdans gjennom at de møter andres ferdigheter.

Ved å holde fokus på gruppearbeid ble det også holdt fokus for å fremme fellesskapet som en etisk dimensjon. Det blir stimulert vi-sentrert adferd gjennom gruppearbeid og alle kan komme med egne meninger og er orientert til å finne felles løsninger for problemstillingen.

Bruk av kampsport elementer i moderne- og samtidsdans styrker elevenes forståelse av flere grunnteknikker i samtidsdans gjennom gruppearbeid. Jeg har funnet ut at følgende kampsportgrener danner en fin kombinasjon for å gi elevene dypere innsikt i samtidsdans grunnteknikker:

- capoeira elementer styrker forståelser av momentum
- aikido lærer å finne avspenning i kroppen
- systema hjelper å finne veien i improvisasjon oppgaver

Gruppearbeid kan løfte undervisning i moderne- og samtidsdans ved at elevene bygger sin læring gjennom en forståelse av helhet og gjensidig samarbeid. Det finnes også ulemper i den type arbeidsform ved at det kan bli tidkrevende, en bra kommunikasjon mellom alle deltakere må være til sted og det kan oppstå konfliktsituasjoner.

Det å bli tydelig i sine forventninger og målene er avgjørende for en lærer. Når det skal tilrettelegges til læringen gjennom samarbeid i grupper skal man gjøre en del forarbeid og investere tid for å kartlegge elevenes profiler og behov. Ved å bruke samarbeid i grupper kan elevene testes og læreren kan tilpasse undervisningen til elevenes progress.

Litteraturliste

Almeida, B. (1986): *Capoeira, a Brazilian art form: history, philosophy, and practice*. Berkeley, California, North Atlantic Books.

Dysthe, O. (1999): *Sosiokulturelle perspektiver på kunnskap og læring*. Hentet 10. mai 2017 fra <http://www.stiftelsen-hvasser.no/documents/Teoriperspektivpaakunnskapoglering.pdf>

Gjøvsund, P. og Huseby, R. (2016): *To eller flere...* Oslo, Cappelen Damm.

Glad, Å.L. (2013): *Dans i barn og unges grunnopplæring - et kunst og kulturfag*. Oslo: Tell forlag.

Haraldsen, H.M. (red.) (2007): *Scenetreff - Musikk, dans, drama Vg1*. Oslo: Tell forlag

Joshua, L. (2011): *Introduction to Modern Dance Techniques*. Hightstown, Princeton Book Company.

Lyngsnes, K. og Rismark, M. (2015): *Didaktisk arbeid*. Oslo. Universitetsforlaget.

Spier, S. (2011): *William Forsythe and the Practice of Choreography*. Taylor & Francis Ltd, London.

Stensaasen, S. og Sletta, O. (1998): *Gruppeprosesser*. Oslo, Universitetsforlaget.

Woolfolk, A. (2004): *Pedagogisk psykologi*. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag.